

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З РОЗЛАДОМ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Оксана Кулик,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки та психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
kuluk_o@ukr.net

Причини розладів аутистичного спектра лежать у порушенні функцій та взаємодії певних мереж мозку, які відповідають за соціальну взаємодію й організацію опрацювання інформації і поведінки. Сьогодні на підставі наукових досліджень ми можемо достатньо впевнено сказати, що основними причинами розвитку цих порушень є генетичні чинники та в деяких випадках фактор органічного ураження центральної нервової системи. Попри наявність порушень функціонування цих систем мозку, важливо усвідомлювати, що мозок має потенціал до навчання і застосування спеціальних методик дає змогу дітям із розладом аутистичного спектра розвиватися у кожній з цих сфер. Залежно від форми розладу та застосування відповідних програм допомоги цей розвиток може бути більший чи менший, але він однозначно можливий для усіх дітей.

Раннє виявлення розладів аутистичного спектра є вкрай важливе для розвитку дитини і соціальної взаємодії.

Найтиповіші симптоми розладів аутистичного спектра в ранньому віці, які проводить команда фахівців, щоб діагностувати розлади:

- Дитина рідко встановлює зоровий контакт.
- Не любить тактильних контактів.
- Виявляє значно менше цікавості, ніж можна очікувати, до того, що відбувається навколо.
- Переважно бавиться сама, перебуває наче у власному світі.

- Дитина не наслідує ігор інших дітей, поведінки батьків, виявляє мало інтересу до гри з однолітками.
- Не реагує на прості вказівки, на звернену до неї мову.
- Розвиток мовлення дитини не відповідає вікові.
- Дитина не використовує мови для спілкування, може повторювати слова і фрази, з нею важко побудувати діалог.
- Не використовує жестів, міміки при спілкуванні.
- Дитина має стереотипні рухи, обмежене коло вподобань, може тривалий час одноманітно бавитися.
- Потребує точного дотримання встановлених ритуалів, протестує проти змін у навколишньому середовищі чи у способі життя.

Вчена Т. Морозова розглядає розлад аутистичного спектра як «вроджений психічний розлад, що виникає внаслідок порушення розвитку мозку, який характеризується вираженим і всебічним дефіцитом соціальної взаємодії та спілкування, обмеженими інтересами та повторюваною поведінкою». Ф. Аппе підкреслює, що розлад аутистичного спектра характеризується багатьма особливостями соціальної взаємодії, спілкування, комунікації та уяви.

Також у своїй роботі Л. Каннер описує клінічні форми аутизму та інших розладів аутистичного спектру в дитячому віці, де акцентує увагу на особливому характері мовних розладів, в першу чергу виділяючи порушення комунікативних функцій, що характеризуються мовною діяльністю, яка не спрямована на соціальну взаємодію. За відсутності мовлення невербальні симптоми є компенсаторними І. Логвінова розглядає два аспекти комунікативних порушень у дітей з аутизмом. А саме, комунікативну надмірність, що характеризується перезбудженням та конфліктністю під час спілкування.

Порушення мовлення у дітей розладом аутистичного спектра є таким, що іноді мова з'являється вчасно чи навіть раніше звичайного, надалі дитина говорить і мова може бути повноцінною.

Може формуватися «дивна мова», іноді цілком незрозуміла для навколишніх. Таку мову ми будемо називають «псевдомовою», оскільки вона не спрямована ні на передачу змісту, ні на спілкування. У дитини може бути сполучення нормальної мови і псевдомови. Частіше дитина залишається безмовною. В одних випадках близько року в неї з'являються окремі слова (навіть складні), але потім вони зникають, і дитина залишається не розмовляючою. Імовірно, дитина втрачає слова тому, що не бачить змісту в їх вживанні. В інших випадках мова не розвивається спочатку. Порушується і несловесна комунікація (міміка і жестова мова).

Жестова мова це відсутність жестикуляції з метою спілкування. Дитина використовує примітивні форми комунікації, використовує жести, що повідомляють про його нестатки. При цьому жестів, за допомогою яких передаються думки і почуття немає.

Розуміння мови порушується в різному ступені, якщо аутистична дитина говорить, вона може не до кінця розуміти мову, не реагувати на звуки, на своє ім'я, що викликає підозру в порушенні слуху. Може бути хитлива реакція на мову. Іноді дитина швидко реагує на визначені звуки і слова, в інших випадках ті ж самі слова не залучають його уваги. Коли дитина нерівномірно реагує на мову, важко оцінити, наскільки вона її розуміє, вона може розуміти зміст окремо вимовлених слів, але не розуміти цих же слів у реченні. Також, не розуміє (чи погано розуміє) переносні значення слів, не розуміє жартів, не «додумує», не завершує зміст фрази, а розуміє лише в обсязі почутого словесного формулювання.

У дітей з розладом аутистичного спектра, хворобливі невротичні переживання, погане спілкування в ранньому дитинстві та відсутність сприятливих ситуацій для використання мови можуть впливати на їхні можливості в навчанні, зокрема, у розвитку мовлення та соціальній взаємодії.

Прогноз при розладі аутистичного спектра різний, часто невизначений. Одні діти залишаються німими і некомунікбельними, інші стають говіркими й активними, хоча і відчують труднощі в спілкуванні й орієнтації в зовнішньому світі. Якщо не залишається надії, що дитина опанує розмовною мовою, їсти можна навчити читати і писати (якщо дозволить інтелект). Це дасть дитині якусь можливість спілкуватися. Для дітей з аутизмом письмова мова буває доступніше розмовної, оскільки не вимагає безпосереднього контакту зі співрозмовником. Результат і сама можливість постановки усного мовлення в дитини з аутизмом залежать від виразності порушення. При повній неконтактності дитини налагодити заняття з ним узагалі не вдасться. Низький інтелект також не дозволить йому освоїти навичок мовлення [2, с. 110].

Список використаних джерел:

1. Недозим І.В. Учні початкових класів із розладами аутистичного спектра: навчання та розвиток : навч.-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок». 2020. 96 с.
2. Максименко Д.С. Як правильно вчити дитину розмовляти. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 198 с.